

5. Forholdet til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

5.1. Artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention er ikke generelt til hinder for brug af anonyme vidner i straffesager. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har navnlig afsagt følgende afgørelser vedrørende anonyme vidner: Kostovski mod Holland, dom af 20. november 1989, Windisch mod Østrig, dom af 27. september 1990, Lüdi mod Schweiz, dom af 15. juni 1992, Doorson mod Holland, dom af 26. marts 1996, Van Mechelen m.fl. mod Holland, dom af 23. april 1997, og Kok mod Holland, klagesag 43149/98, afgørelse af 4. juli 2000.

Domstolen anerkender, at hensynet til vidners liv, frihed og sikkerhed efter omstændighederne kan begrunde en fravigelse af udgangspunktet for vidneførelse i straffesager, dvs. vidnets afgivelse af forklaring direkte for den dømmende myndighed i et offentligt retsmøde, hvor også den tiltalte og forsvareren er til stede. Domstolen har i den forbindelse fremhævet, at hensynet til vidners og forurettedes liv, frihed og sikkerhed er beskyttet af andre konventionsbestemmelser, der indebærer, at staterne har pligt til at indrette deres straffesystemer på en sådan måde, at hensynet til disse interesser ikke tilsidesættes.

Ved af brug af anonyme vidner i straffesager er det efter Domstolens praksis afgørende, om der er foretaget en rimelig afvejning af de ulemper, en sådan fremgangsmåde medfører for tiltalte, over for hensynet til det eller de pågældende vidner.

Efter praksis tillægges vidnets karakter betydning. Det vil f.eks. have betydning, om der er tale om et mere eller mindre tilfældigt vidne, der ønskes afhørt i forbindelse med en sag om grov kriminalitet, og som risikerer repressalier. Hvis der derimod er tale om et vidne, der tilhører politiet, kan anonymisering som udgangspunkt kun finde sted, hvis der foreligger helt ekstraordinære situationer, f.eks. for ikke at afsløre identiteten på en hemmelig agent i tilfælde, hvor det ikke er muligt at bruge mindre indgribende foranstaltninger.

Den konkrete fremgangsmåde i forbindelse med vidneforklaringen skal ske med respekt af kravet om proportionalitet. Det indebærer, at der skal ske anonymisering i mindst muligt omfang. Domstolen har påpeget, at det i nogle tilfælde vil være tilstrækkeligt at holde vidnets identitet hemmelig for den tiltalte, i andre tilfælde kan det måske være nødvendigt endvidere at foretage en vis maskering, og i andre tilfælde kan det være nødvendigt helt at afskære tiltaltes mulighed for at høre eller iagttage vidnet. Valget af anonymiseringsgrad må imidlertid ske på grundlag af en konkret

vurdering af hensynet til vidnet. Det har endvidere betydning, om forsvareren er til stede, når vidnet afgiver forklaring, og om forsvareren har mulighed for at afhøre vidnet.

Herudover vil det være af betydning, om det eller de anonyme vidners forklaringer er det eneste eller afgørende bevis i sagen mod den tiltalte. Hvis det er tilfældet, følger det af Domstolens praksis, at en domstols anvendelse af et sådant vidnes forklaring som grundlag for en domfældelse vil udgøre en krænkelse af konventionen.

5.2. Efter Justitsministeriets opfattelse vil den foreslåede ordning være forenelig med konventionens artikel 6 og de krav, der følger af Domstolens praksis.

Efter den foreslåede ordning kan retten træffe bestemmelse om forskellige grader af anonymisering. Retten kan bestemme, at vidnets adresse skal holdes hemmelig for den tiltalte. Retten kan gå et skridt videre og bestemme, at vidnets navn, stilling og bopæl skal holdes hemmelig for den tiltalte. Retten kan endelig bestemme, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens vidnet afhøres.

Efter forslaget forudsætter en beslutning om anonymisering imidlertid i alle tilfælde, at hensynet til vidnet konkret kan begrunde den valgte form for anonymisering. Hemmeligholdelse af vidnets bopæl forudsætter, at afgørende hensyn til vidnet taler derfor. Hemmeligholdelse af vidnets navn, stilling og bopæl forudsætter, at afgørende hensyn til vidnet gør det påkrævet. En beslutning om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens vidnet afgiver forklaring, forudsætter, at der er bestemte grunde til at antage, at vidnet eller vidnets nærmeste vil blive udsat for alvorlig fare, hvis tiltalte får kendskab til vidnets identitet.

Den foreslåede ordning forudsætter således, at retten i hvert enkelt tilfælde foretager en vurdering af, om og i hvilket omfang hensynet til vidnet konkret kan begrunde en anonymisering, således at anonymisering i alle tilfælde sker i mindst muligt omfang. Herudover forudsætter den foreslåede ordning, at der i hvert enkelt tilfælde foretages en afvejning mellem hensynet til det pågældende vidne og til tiltalte, idet det kun vil være muligt at foretage anonymisering, hvis det må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar.

Hensynet til tiltalte er endvidere tilgodeset derved, at tiltaltes forsvarer efter forslaget i alle tilfælde har mulighed for at være til stede i forbindelse med afhøringen, dvs. også i tilfælde, hvor tiltalte skal forlade retslokalet i forbindelse med afhøringen af vidnet. Forsvareren vil derfor have mulighed for at varetage tiltaltes interesser, herunder stille spørgsmål til vidnet.